

СТАНИСЛАВ Р. СТАНКОВИЋ¹

Универзитет у Приштини са привременим седиштем
у Косовској Митровици, Филозофски факултет
Катедра за српски језик и књижевност

ЗА КОНТРАСТИВНАТА АНАЛИЗА ОПШТ ОСВРТ²

САЖЕТАК. Во овој труд се говори за поимот, развојот, местото и полето на дејствување на контрастивната анализа во рамките на пошироката јазична дисциплина — контрастивната лингвистика. Одделно се зборува за трите периоди на контрастивни проучувања: традиционален, класичен и модерен, како и за поголем број мислења, полемики и неслужувања во поширокиот круг на лингвистите во однос на одредени решенија во терминолошкиот инвентар на контрастивната анализа.

КЛУЧНИ контрастивна лингвистика, контрастивна анализа, поим, развој, тер-
ЗБОРОВИ: минологија.

---

1. stanislav.stankovic@pr.ac.rs

2. Професорот Драган Лилиќ на Филолошкиот факултет на Универзитетот во Приштина односно на Филозофскиот факултет на Универзитетот во Приштина со привремено седиште во Косовска Митровица цели дваесет години со исклучителна посветеност предаваше (и) група предмети од областа на Општата лингвистика на сите три циклуси студии. Оттаму — во овој убав момент во којшто професорот Лилиќ се пензионираше и во којшто неговите студенти, колеги и пријатели, како и неговиот Филозофски факултет во Косовска Митровица, со посебни чувства и задоволство му го подаруваат овој зборник на научно-стручни трудови — се одлучив да го напишам овој мал, пригоден осврт токму за контрастивната анализа, како дел од контрастивната лингвистика и понатаму од општата и од применетата лингвистика. Имајќи го предвид назначениот пригоден момент, во користената литература спец. се најдоа и соодветните трудови на колешките Бранислава Дилпариќ и Селена Станковиќ, со кои професорот Лилиќ работеше цели децении, а на колешката Дилпариќ, по покана на нејзината менторка професорката Драгана Спасиќ, ѝ беше член во комисијата за оценка и за одбрана на докторската дисертација [Б. Дилпариќ, *Називи за куќу и њене делове у енглеском и српском језику (Лексичка контрастивна анализа)*, Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, Филозофски Факултет, Косовска Митровица, 2016].

Контрастивната анализа претставува дел од контрастивната лингвистика, во чии рамки се разликуваат контрастивна анализа, теорија на преводот и анализа на грешки. Контрастивната анализа се занимава со откривање на разликите меѓу јазиците, што подразбира и откривање на сличности во нивната структура и употреба. Оттаму, пак, таа претставува лингвистички метод којшто произлегол од структуралната лингвистика, како и од антрополошката и бихевиористичката лингвистика (повеќе в. во Дилпарић, 2013, стр. 560–561). Всушност, се работи за релативно млада лингвистичка дисциплина, но со древни корени, бидејќи идејата за контрастирање на јазиците се развила уште во античка доба, т.е. во времето на појавата на првите речници. Својата ренесанса ја доживеала кон крајот на 19 и во почетокот на 20 век. Меѓутоа, околу 40-тите години на 20 век доаѓа до опаѓање на интересот за споредување на јазиците, и оваа тенденција во лингвистиката, во помала или поголема мера, е присутна сè до 1957 година, односно до појавата на книгата на Роберт Ладо *Лингвистиката низ културиите*.³ Токму затоа, оваа година се смета за вистинскиот почеток на контрастивните проучувања. Општо земено, развојот на контрастивната анализа денес се дели на три периоди — традиционален, класичен и модерен (в. Ѓорђевиќ, 2004, стр. 11–20; Станковиќ, 2010, стр. 65–77; Дилпарић, 2013, стр. 561–562).

Традиционалниот период на контрастивните изучавања го опфаќа крајот на 19 и првите децении од 20 век. Како што Р. Ѓорђевиќ пишува за тоа, во тогашните обиди да се класифицираат јазиците во светот во рамките на проучувањето на јазичните типови, како и во врска со споредувањето на јазиците во дијахронија, се појавиле значајни студии во кои сличностите и разликите меѓу јазиците се проблематизирале на синхрониски план (Ѓорђевиќ, 2004, стр. 12). Во овие трудови е истакната важноста на контрастивните истражувања и се прикажани резултатите од споредувањето на соодветните аспекти на два или повеќе јазични системи во контраст. Меѓу студиите кои заслужуваат посебно внимание се наоѓаат и две статии од припадникот на *Прашката школа*, В. Матезијус: првата, *За некои проблеми на систематската анализа на граматиката*, во која е истакната можноста за добивање на покомплетен опис на еден јазик во

3. Истата година и Ноам Чомски ја издава својата студија *Синтаксички структури*, во која за првпат има позначајно отстапување од структуралистичката доктрина (в. Ѓорђевиќ, 2004, стр. 11).

споредба со некој друг јазичен систем; и втората, *За лингвистичката карактерологија со илустрации од модерниот англиски*, во која тој се залага за синхронско споредување на несродните јазици поради развојот на типолошката лингвистика. Овде, секако, треба да се спомене и трудот на американскиот лингвист Бенџамин Ли Ворф, *Јазиците и појките*, во кој за првпат е употребен терминот *контрастивна лингвистика*. Во него е истакната разликата помеѓу компаративната и контрастивната лингвистика, при што контрастивната лингвистика е дефинирана како дисциплина што ги оцртува разликите меѓу јазиците „u gramatici, logici i opštoj analizi iskustva“ и е означена „kao oblast od velikog značaja za razvoj lingvistike u budućnosti“ (Ђорђевиќ, 2004, стр. 12-13). Традиционалните контрастивни проучавања главно се занимаваат со проучување на англиски, француски, германски, холандски, одделни словенски јазици како и со кинескиот јазик. Освен двајцата споменати лингвисти, помеѓу пионерите на контрастивната лингвистика спаѓаат уште и Хенри Свит, Бодуен де Куртене, Ото Јесперсен, Шарл Бали и Леонард Блумфилд.

Класичниот период на контрастивните проучувања започнува во годините по Втората светска војна и трае до 1965 година. Во овие проучувања посебно е истакнат прагматичниот аспект на контрастивната анализа. Затоа, овој период од развојот на контрастивната лингвистика е обележен со значајни трудови посветени на предавање и учење на странски јазици. Тоа резултирало и со изучување на билингвалните јазични ситуации, па во овој период во книгата на Уриел Вајнрајх, *Јазиците во контакт* (1953), од Прашката школа е преземен и дефиниран поимот *интерференција*, и тоа како појава на отстапување од дадена јазична норма во говорната пракса на билингвалот. Овој период, помеѓу другите, го одбележал уште и Роберт Ладо, којшто денес се смета за родоначалник на контрастивната анализа. Во расправата *Лингвистичката низ култури* (1957), истакнувајќи го значењето на разликата помеѓу мајчиниот и странскиот јазик, овој американски лингвист според структуралниот модел на јазикот дава и „primere za poređenje glavnih lingvističkih i ekstralingvističkih nivoa dva jezika: sistema glasova, gramatičkih struktura, sistema vokabulara, sistema pisanja i obrasca kulture“ (Ђорђевиќ, 2004, стр. 15).⁴ Во овој период, во Центарот за применета лингвистика во Вашингтон, е основана првата насочена програма за контрастивни студии. Од 1962 до 1965 го-

дина во овој центар се објавени десет студии (пет контрастивни фонологији и пет контрастивни граматика) што се добиени како резултат на споредба на англискиот со германскиот, рускиот, францускиот, шпанскиот и со италијанскиот јазик (в. Ѓорђевиќ, 2004, стр. 15–16).

Модерниот период на контрастивни проучувања почнува со појавата на *Серија на контрастивни структури* во 1965 година и трае сè до денес. Овој период е обележен со организирање голем број релевантни проекти во целиот свет, со примена на нови пристапи во контрастирањето, разработка на теориски ставови, соработка со стручњаци на меѓународен план, па дури и со појава на селективни библиографии од областа на контрастивната анализа. Се појавуваат и критики на некои ставови и формулации од класичниот период, се организираат бројни собири во повеќе европски центри за контрастивни истражувања, се објавуваат и многу значајни контрастивни граматика. Прва таква граматика е англиско-полската контрастивна граматика: *An Introductory English-Polish Contrastive Grammar* (повеќе в. во Ѓорђевиќ, 2004, стр. 16–18).

Хрватскиот лингвист Р. Филиповиќ наведува дека уште во 1949 година го наоѓаме терминот *контрастивна лингвистика* или *контрастивна анализа* и кај Г. Л. Трагер, кој, пак, контрастивната анализа ја сметал за дел од дескриптивната граматика. Тој истакнувал дека поради утврдување на структуралните разлики и сличности при споредување на дескриптивните граматика на два или повеќе јазици се прави, всушност, контрастивна анализа, т.е. се применува истражувачка постапка која ѝ припаѓа на контрастивната лингвистика (Filipović, 1971, стр. 55). Како претходник на контрастивната лингвистика како лингвистичка дисциплина може да се смета веќе споменатиот чешки лингвист В. Матезијус; во 1928 година на Првиот конгрес на лингвистите во Хаг тој се залагал за систематска анализа на јазикот на стриктна синхрониска основа и со помош на аналитичка компарација. Покрај изразот *аналитичка компарација*, во почетокот на 50-тите години на 20 век се употребува и терминот *конфронтација*. Меѓутоа, овие два изрази, всушност, претставуваат синоними на изразот *контрастивна анализа*.

4. Под влијание на Е. Сапир, односно на неговата етнолингвистика, Р. Ладо „показује како се могу контрастирати две културе и од каквог је значаја то контрастирање за наставу страног језика“ (в. Станковиќ, 2010, стр. 71).

Како што е и претходно истакнато, терминот *контрaстивна лингвистика*, во современа типолошка смисла, прв го употребил Бенџамин Ли Ворф во статијата *Јазичиџе и лoгикaиa* (1941). Покрај терминот *контрaстивна лингвистика*, во литературата се сретнува и цела низа негови синоними: *паралелен ојис*, *диференцијални сџудии*, *диференцијален ојис*, *дијалингвистичка анализа*, *аналигичка конфронтиаџија*, *аналигичка компарација*, *интерлингвистичка компарација*, *компаративна дескриптивна лингвистика*, *дескриптивно споредување* и др. Занимавајќи се со прашања од компаративната лингвистика, Џ. Елис, како и некои други лингвисти, контрастивната лингвистика ја смета за централен сегмент на компаративната лингвистика и ја нарекува *компаративна дескриптивна лингвистика*. Р. Филиповиќ, пак, вели дека компаративната лингвистика и компаративната анализа проучуваат генетски блиски јазици и утврдуваат нивни меѓусебни односи, додека пак контрастивната лингвистика и контрастивната анализа се занимаваат со генетски несродни јазици. Оттаму, според него, подрачјето на контрастивната анализа не се поклопува со подрачјето на компаративната анализа (Станковиќ, 2010, стр. 70). Меѓутоа, Б. Терзиќ смета дека е поадекватен утврдениот термин на чешката лингвистика — *конфронтиивна* или *конфронтиаџиска анализа*. Овој лингвист го вели и следново: иако постои потреба за термилошка дистинџија *конфронтиивен* / *контрaстивен*, не пречи ни нивната синонимна употреба. Кога, на пример, станува збор за српската лингвистичка практика, Предраг Пипер смета дека во неа овие изрази главно се употребуваат како синоними; но, бидејќи истражувањата главно опфаќаат и елементи на контрастирање и елементи на конфронтирање, тие може да бидат употребени во поширока смисла како синоними (кога означуваат синхрониски споредби на јазиците и на дијалектите) и во потесна смисла со различно значење во зависност од целта на проучувањето — односно во зависност од тоа дали се споредуваат јазични структури, јазични системи или се истражуваат јазични универзалии (В. Станковиќ, 2010, 66–69).⁵

5. Повеќе за поимот на контрастивната анализа и нејзиното место во лингвистиката в. во Станковиќ, 2010, стр. 66–69. Во посочениот труд е даден систематичен и интересен преглед на мислења и полемики за наведените проблеми од повеќе југословенски лингвисти, меѓу кои, освен споменатите, се наоѓаат уште и: Р. Бугарски, Р. Кошутиќ, О. Мишеска-Томиќ, А. Периќ, И. Трбовиќ.

Денес може да се каже дека развојот на *контрасивна анализа* бил обележан со бројни термилошки несложувања. Термините *контрасивна анализа* и *контрасивна линвисика* често се изедначуваат или се опфаќаат со терминот *контрасивни студији*. Ова термилошко прашање е предмет на расправи во кои се издвојуваат мислења дека *контрасивна анализа* е синоним за терминот *контрасивна линвисика*, дека *контрасивна анализа* претставува потесен поим и означува аналитичка методологија на контрастивната лингвистика, како и тоа дека станува збор за самостојна лингвистичка дисциплина со свои теориски, дескриптивни и применети аспекти на која повеќе ѝ одговара терминот *контрасивна линвисика*. Според Р. Филиповиќ, Џ. Елис е против тоа новата дисциплина да се нарече *контрасивна линвисика*, сметајќи дека компаративната дескриптивна лингвистика не треба термилошки да се одвои од другите видови компаративна лингвистика. Меѓутоа, иако Р. Филиповиќ ја отфрла можноста за разликување на компаративната и контрастивната лингвистика, тој предлага класификација на компаративната лингвистика на две нивоа: компарација со општи цели и компарација со специфични цели (в. Filipović, 1971, стр. 56–57). Спротивно на него, Карлтон Хоџ го прифаќа називот *контрасивна линвисика*, а за општата класификација предлага основа која се определува според податоците; додека пак во понатамошната поделба на ова подрачје тој ја користи следнава дефиниција: „kontrastivna lingvistika je kontrastiranje skupina podataka iz dvaју ili više izvora lingvističkih fenomena s ciljem da se te skupine svedu na zajednički nazivnik“ (Filipović, 1971, стр. 57). Имајќи ги предвид анализите на К. Хоџ, Рудолф Филиповиќ заклучува дека *контрасивна линвисика* ги проучува сродните јазици при што задача на *контрасивна анализа* е утврдување на генетските односи меѓу јазиците; додека пак *контрасивна линвисика* ги проучува генетски несродните јазици, а *контрасивна анализа* ги споредува соодветните сегменти на различните јазици (Filipović, 1971, стр. 58–59).

Р. Ѓорѓевиќ, пак, на една страна ја издвојува *контрасивна линвисика* (односно, *контрасивна анализа*) која се занимава со синхрониско споредување на јазиците, а на друга страна ја става *контрасивна линвисика* која ги споредува јазиците во дијахронија (в. Đorđević, 2004, стр. 5). Р. Филиповиќ смета дека една од причините поради која терминот *контра-*

стиивна анализа не се употребувал во многу студии што се занимавале со контрастивна анализа е таа дека тој термин „*nije [bio] prodro u evropsku lingvistiku, iako se u to vrijeme već upotrebljava[o] u američkoj lingvistici s određenim značenjem*“. Оттаму, како што именуваниов лингвист продолжува, во дадени европски истражувања во поголем број случаи се уште се користел „*stari termin komparativa ili samo usporedba između strukture dvaju ili više jezika*“ (Filipović, 1971, стр. 58–59).

Исто така се поставува и прашањето дали контрастивната анализа претставува гранка на општата лингвистика бидејќи таа проучува јазични типови и јазични универзалии, или, пак, спаѓа во областа на применетата лингвистика бидејќи има практични цели и аспекти. Како резултат на оваа нејзина двострана природа може да се разликува теориска и применета контрастивна анализа. Бидејќи контрастивната анализа се базира врз споредба на два или повеќе јазици, освен строго јазични (или микролингвистички) истражувања може да вклучи и истражувања од аспект на други дисциплини (социологија, етнологија, антропологија, когнитивни науки итн.). На тој начин таа добива карактер на макролингвистичко истражување. Имено, резултатите на контрастивната анализа во значајна мера зависат од тоа дали под јазична појава се подразбираат „*elementi jezičkog sistema, ili jezičkog znanja (lingvističke celine), s jedne strane, ili elementi jezičkog ponašanja (psiholingvističke celine), ili elementi komunikativne kompetencije (sociolingvističke celine), s druge strane*“ (Đorđević, 2004, стр. 86).

Еден од клучните проблеми на контрастивната анализа, како што за тоа пишува Р. Ѓорѓевиќ, е и проблемот на споредливост, кој може да се реши според: (а) семантички критериум — споредливи се оние јазични појави кои се меѓусебно значенски еквивалентни; (б) одредување на кореспонденцијата која се врши и според семантички и според граматички критериуми, па тие претставуваат споредливи кореспондентни јазични појави (оние што одговараат една на друга и формално и значенски); (в) утврдување на компарабилноста, односно откривање на идентичноста, сличноста, контрастот, разликите и еквиваленцијата во контрастираните јазици, при што може да се утврди апсолутно поклопување, апсолутно непоклопување и делумно поклопување на јазичните појави (Đorđević, 2004, стр. 53). Друг клучен проблем е прашањето за изборот на лингвистичкиот модел или негова варијанта, што е поврзано со

прашањето за елементите на јазикот што можат да се споредат. Третиот теориско-методолошки проблем се однесува на ширината на контрастирање, односно на обемот на јазичните појави кои ќе бидат опфатени со описот. Со ова прашање е поврзано и прашањето за насоката на анализата, при што се истакнува начелната двонасочност на истражувањата (в. Ѓорђевиќ, 2004, стр. 71–81; в. и Станковиќ, 2013, стр. 381–391).

Генерално земено, контрастивната анализа — од употребата на даден термин и разграничувањето на нејзиното поле на дејствување, преку нејзината теориска и методолошка проблематика, до прашањето за нејзината примена во релевантни истражувачки, преводни и наставни сфери — е значајно научно поле на динамична размена на мислења и ставови.

ЛИТЕРАТУРА

- Дилпарић, Б. (2013). О контрастирању језика, још једном. *Зборник радова Филозофској факултету Универзитета у Приштини*, XLIII (2), 559–576.
- Ѓорђевиќ, Р. (2004). *Uvod u kontrastiranje jezika*. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Filipović, R. (1971). *Kontakti jezika u teoriji i praksi. Prinosi metodici nastave živih stranih jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Станковиќ, С. (2010). О појму и развоју контрастивне анализе језика. *Зборник радова Филозофској факултету Универзитета у Приштини*, XXXIX (2009), 65–77.
- Станковиќ, С. (2013). Из контрастивне анализе језика: проблеми, резултати, класификација и примена. *Philologia Mediana*, 5, 381–391.

STANISLAV R. STANKOVIĆ

University of Priština in Kosovska Mitrovica
Faculty of Philosophy
Department of Serbian Language and Literature

On Contrastive Analysis A General Review

SUMMARY. In his long academic career at the Faculty of Philology at the University in Priština, that is, the Faculty of Philosophy at the University of Priština with temporary seat in Kosovska Mitrovica, Professor Dragan Lilić also taught a group of courses in the field of general linguistics for twenty years. He did so with selfless devotion and at all three cycles of study. It is with great pleasure that in this memorable moment of Prof. Lilić's retirement, his students, colleagues and friends, as well as his Faculty of Philosophy in Kosovska Mitrovica, dedicate to him this special issue of scientific manuscripts. In this regard, I decided to write a brief, occasional review on contrastive analysis as part of contrastive linguistics and of the wider discipline of applied linguistics. In this article I discuss the notion of contrastive analysis, its development, its situation and its field of operation within the wider linguistic discipline of contrastive linguistics. I touch upon the three periods of contrastive research: the traditional, the classic and the modern, as well as upon a larger number of opinions, debates and disagreements in the wider circle of linguists regarding certain solutions with respect to the terminological inventory of contrastive analysis. In view of the aforementioned occasion, in the references I specifically list relevant works of my colleagues Branislava Dilparić and Selena Stanković, with whom professor Lilić collaborated for decades, and who, upon invitation of Dilparić's supervisor, professor Dragana Spasić, was part of the committee for evaluation of Dilparić's doctoral dissertation [B. Dilparić, *Nazivi za kuću i njene delove u engleskom i srpskom jeziku (Leksička kontrastivna analiza)* University in Priština with temporary seat in Kosovska Mitrovica, Faculty of Philosophy, Kosovska Mitrovica, 2016].

KEYWORDS: contrastive linguistics, contrastive analysis, notion, development, terminology.